

Suomen Akatemia on yliopistolle hidaskas ja turha

MAAMME perustutkimuksen rahoitus on monimutkaista ja paperisotaan kuuluu paljon aikaa. Ongelmia voidaan poistaa yhdellä hallituskaudella, jos toimeen tartutaan.

Perustutkimus edustaa kulttuuria ja sivistystä ja luo pohjan soveltavalle tutkimukselle ja yhteiskuntaa kehittäville innovaatioille. Siksi asia on tärkeä.

ERI SÄÄTIÖIDEN TUTKIMUSVARAT ovat Suomessa niin vähäiset, että Suomen Akatemialla on perustutkimuksen rahoittajana lähes monopoliasema. Tekes ja Sitra ovat voimakkaita, mutta suuntaavat varansa soveltavaan tutkimukseen ja kehitystyöhön. Myös Euroopan unionin perustutkimusrahaa saadakseen tutkimusryhmällä on yleensä oltava Akatemian rahoitusta ensin.

Tutkimuksen maailmaan voi syventyä lukemalla akateemikko **Olli V. Lounasmaan** huikat muistelmät *Täällä ei näperrellä!*. Kirja ilmestyi postuumisti keväällä. Lounasmaa pääsi lähelle Nobelin palkintoa sivuuttaen välillä Suomen Akatemian ja oman korkeakoulunsa virkatien.

”Suomen tieteen pahin ongelma on pienimuotoinen näpertely”, kirjoittaa Lounasmaa.

Näpertely ilmenee mm. hitaana, monimutkaisena ja valtapelille alttiina päätöksentekona Suomen Akatemiassa.

Perustutkimus on määritelmän mukaan tutkijalähtöistä erityisesti aihevalinnassa. Kokoneiden tutkijoiden rahoituksen voisi pääsääntöisesti ratkaista tuoreitten meriitien mukaan käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa. Tarkoitus on tehdä tutkimuksia ja julkaista ne parhaissa tieteellisissä sarjoissa. Jos muut tutkijat tuloksiin viittaavat, rahoitusta voi jatkaa.

Suomen Akatemia kuitenkin pyörittää hidasta rullajansia tutkimussuunnitelmien arvioimiseksi niidenkin osalta, joiden näytöt ovat vakuuttavat.

Uusille professoreille ja nuorille tutkijoille tarvitaan starttijärjestelyjä, mutta niiden ei tarvitse olla monimutkaisia.

VUONNA 2008 Suomen Akatemia saa valtion varoja 296,5 miljoonaa euroa. Neljä toimikuntaa jakaa rahat hakemusten perusteella pääosin yliopistoihin ja korkeakouluihin. Kussakin toimikunnassa on yksitoista jäsentä. Perustieteessä on enemmän

kuin 44 erikoisalaa, joten yksi toimikunnan jäsen joutuu vastaamaan usean tutkimusalan asiantuntemuksesta.

Varttuneet hakijat ovatkin omalla alallaan yleensä pätevämpiä kuin yksikään toimikunnan jäsen, vaikka nämäkin ovat professoreita tai ainakin tohtorintutkinnon suorittaneita. Päätösvalta valuu asiantuntijapaneelien ja hallintoviraston työntekijöille, joita on noin 160.

Akatemian toimikunnat ovat sivutoimisia ja vastaavat pörssiyritysten hallituksia. Toimikuntien jäsenillä on korkea ja kiireinen siviilivirka.

Järjestelmä ohjaa suunnitteluun ja epävarmuuteen, ei tieteelliseen työhön ja toimintaan.

Miten käy pörssiyrityksen, jos hallitus tekee operatiiviset päätökset ja vastaa niistä kollektiivisesti? Näin toimii Suomen Akatemia, tosin vain paperilla, sillä päätökset on delegoitu pimentoon. Toimikunnan jäsen voi suuresta pinosta enintään nostaa suosikkiaan ja painaa kilpailijaansa. Tutkijat tietävät tämän ja suhtautuvat hakemiseen kuin ilmaisiin arpajaisiin. Hallintokulut ovat kuitenkin hirmuiset, jos mukaan lasketaan tutkimusryhmien työaika hakemusten laatimiseen.

AKATEMIA on hidaskas. Hakemukset jätetään tammikuussa ja päätös, yleensä hylkäävä, tulee lokakuussa. Tutkijaryhmä ei voi rekrytoida nuorta tutkijaa, ennen kuin rahat ovat saapuneet. Uusi maisteri tai valmis diplominsinööri ei lähde vuodeksi tilapäistyöhön odottamaan Akatemian päätöstä.

Jos arpajaisissa voitto osuu kohdalle, rekrytointi alkaa kiivaana nollapisteestä. Nuori aloitteleva tutkija ei näin voi itse osallistua tulevan työnsä suunnitteluun.

Ongelma uusiutuu tohtorintutkinnon jälkeen. Ns. post doc -kautta saa hakea vasta, kun tutkinto on valmis. Päätös tulee aikaisintaan vuoden päästä väitöstiteläisyydestä.

Tutkijat eivät kilpaile keskenään tieteellisillä saavutuksilla vaan lupauksia sisältävil-

lä tutkimussuunnitelmilla, missä ansioluettelo on pelkkä liite. Järjestelmä ohjaa suunnitteluun ja epävarmuuteen, ei tieteelliseen työhön ja toimintaan. Suomen Akatemia pakottaa määräraikaisiin työsuhteisiin yliopistoissa, koska hakemuksiin perustuva rahoitus on vaikeasti ennustettavissa.

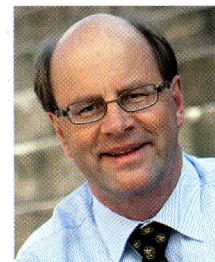
HITAUTENSA SUOMEN AKATEMIA voi korjata itse. Tekes pystyy rahoituspäätökseen 2–3 kuukaudessa, vaikka soveltavassa tutkimuksessa rahoittaja joutuu arvioimaan aihevalintaa enemmän kuin perustutkimuksessa ja yrityspartnerin sana on otettava huomioon. Tekesin päätöksentekijällä on kasvot.

TOISTA ONGELMAA, monopoliasemansa purkamista, Suomen Akatemia tuskin voi ratkaista yksin.

Yksi mahdollisuus on erottaa Helsingin yliopiston perustutkimuksen rahoitus Suomen Akatemiasta. Viime vuonna Helsingin yliopiston osuus Suomen Akatemian tutkimusrahoituksesta oli noin neljännes.

Opetusministeriö voi osoittaa neljänneksen tutkimusvaroista ja vastaavan osuuden hallintokuluista suoraan Helsingin yliopistoon, jolla on valmiiksi järjestelmiä suuntaamaan tutkimusvaroja tutkimusryhmilleen.

Suomen Akatemialle tulisi näin merkittävä kotimainen kilpailija perustutkimuksen rahoituspäätösten tekijänä. Helsingin yliopisto saisi näyttää, mihin pystyy.

Pekka Kauppi on Helsingin yliopiston ympäristönsuojelun professori.